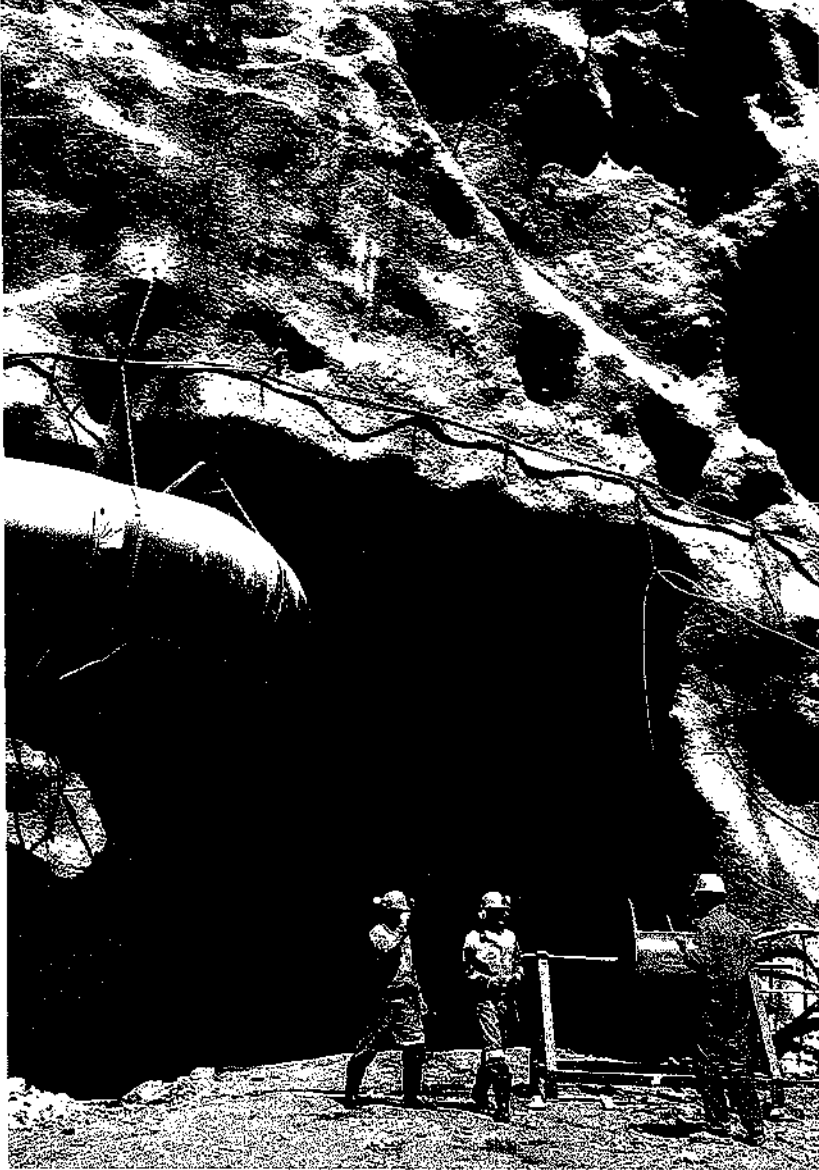


Son Yasal Gelişmeler ve Yargı Kararları Işığında Rödovans Sözleşmesi

Prof. Dr. MUSTAFA TOPALOĞLU
Avukat-YMM



1. Rödovans Sözleşmesinin Yasal Gelişim Süreci

Rödovans veya maden kirası sözleşmesi, ne Maden Kanununda ne de başka bir kanunda 2010 yılına kadar özel olarak düzenlenmiş değildi. Ancak 3213 sayılı Maden Kanunu'nun 5177 sayılı Kanunla yürürlükten kaldırılan 28. Maddesinin gerekçesinde dolaylı da olsa rödovans sözleşmesine işaret edilmekteydi.

Yürürlükten Kaldırılan 1985 tarihli Maden Kanunu Uygulama Yönetmeliğinin 32. maddesine 1990 yılında eklenen hükme göre, üçüncü kişi ve kuruluşların rödovans, kira, taşeron ve benzeri sözleşmelere dayanarak ruhsat sahasında madencilik faaliyetinde bulunabilmeleri, MİGEM'in iznine bağlıydı. Ruhsat sahibi, rödovans sözleşmesini yapıldığı tarihten itibaren 1 ay içerisinde MİGEM'e bildirmek ve uygun görüş almak zorundaydı.

Bu arada 26.10.2003 tarih ve 25271 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Maden Kanunu Uygulama Yönetmeliği Değişikliğinde "Ruhsat sahaslarındaki madenlerin üretilerek değerlendirilmesi suretiyle üçüncü kişilere veya kuruluşlara tasarruf hakkı sağlamak üzere ruhsat sahiplerinin bu kişilerle yapmış oldukları sözleşmeler rödovans sözleşmesi olarak kabul edilir." denilmek suretiyle rödovans sözleşmesinden ne anlaşılması gerektiği belirtilmiştir.

Yürürlükten kaldırılan 1985 tarihli Yönetmelik döneminde Maden Siciline tescil edilmiş rödovans sözleşmeleri hakkında Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığına ruhsat sahibi ile rödovansçı arasındaki uyuşmazlıkları çözme yetkisi verilmişti. Ancak 2005 Tarihli Maden Kanunu Uygulama Yönetmeliği, rödovans sözleşmesiyle ilgili Bakanlığın (MİGEM') in bu yetkisini kaldırmış; istisnai olarak Geçici 2. maddesiyle de Yönetmeliğin yürürlük tarihi olan 2 Şubat 2005 tarihine kadar MİGEM tarafından uygun görülmüş rödovans sözleşmelerinde Bakanlığın söz konusu yetkisini devam ettirmiştir.

Maden ruhsat sahibi ile üçüncü kişiler arasında 03.02.2005 tarihinden sonra akdedilecek rödovans sözleşmelerine MİGEM'in hiçbir suretle muhatap olma durumu kalmamıştır. Bu tür sözleşmeler taraflar arasında borçlar-ticaret hukuku kurallarına göre yönetilmektedir.

Milli servet sayılan madenlerin rödovansla da, olsa işletmesine Devletin hiçbir şekilde düzenleme getirmemesi tartışılabilir. Aslında kendine özgü

niteliği olan rövovans sözleşmesinde taraflar arasındaki uyumsuzlukları borçlar hukuku dizgesine göre çözmek her zaman adil sonuçlar vermemektedir. Bu nedenle rövovans sözleşmesinin kanun hükmüyle ayrıca düzenlenmesinde yarar vardır. Nitekim 5995 sayılı Kanunun Ek 7. maddesiyle rövovans sözleşmesinden bahseden yasal düzenleme getirilmiştir. Ek 7. madde hükmü şu şekildedir: "Maden ruhsat sahiplerinin, ruhsat sahalarının bir kısmında veya tamamında üçüncü kişilerle yapmış oldukları rövovans sözleşmelerinde, bu alanlarda yapılacak madencilik faaliyetlerinden doğacak İş Kanunu, iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili idari, mali ve hukuki sorumluluklar rövovansçıya aittir. Ancak bu durum ruhsat sahibinin Maden Kanunu'ndan doğan sorumluluklarını ortadan kaldırmaz."

Daha çok iş hukuku, işçi sağlığı ve iş güvenliği hukuku ile ilgili düzenleme getiren Ek 7. madde hükmüne dayanarak Yönetmeliğin Rövovans işlemleri başlıklı 100. maddesi çıkarılmıştır. Buna göre, "Maden işletme ruhsat sahiplerinin, ruhsat sahalarının bir kısmı veya tamamı için üçüncü kişilerle yapmış oldukları rövovans sözleşmeleri ve bu sözleşmelerde yapılan değişiklikler, tarafların talebi halinde devir ve intikal işlemlerinde bilgilendirme amacıyla maden siciline şerh edilir. Tarafların birlikte rövovans sözleşmesinin iptalini talep etmeleri halinde de bu kayıtlar terkin edilir. Genel Müdürlük hiçbir şekilde rövovans sözleşmelerine taraf değildir."

2. Rövovans Sözleşmesinin Hukuki Niteliği

Rövovans sözleşmesinde tarafların hak ve yükümlülüklerine ilişkin Maden Kanunu'nda özel bir düzenleme olmadığı için Borçlar Kanunu'nun 270 ve devamı maddelerinde düzenlenen "hâsılat kirasına" ait hükümler uygulanır. Hâsılat kirası, kiralayanın hâsılat kiracısına bir bedel karşılığında ürün getiren bir hakkın kullanımını vermeyi ve ürünleri elde etmeyi bıraktığı

sözleşmedir. Rövovans sözleşmesi, uygulamada haliyle hâsılat kirası sözleşmesinde verilen tanıma aynen uymaktadır. Hatta Yargıtay 14.Hukuk Dairesi'ne göre, rövovans sözleşmesi, hâsılat kirası sözleşmesinin bir türüdür (Yargıtay 14.Hukuk Dairesi 20.02.2007 gün ve E.2007/111, K.2007/1552).

Uygulamada görülen bazı rövovans sözleşmelerinde ise maden ruhsatı işletmeciyeye devredilmekte, ancak devreden önceki ruhsat sahibine de rövovans bedeli denilen kira bedeli ödenmektedir. Bazı durumlarda rövovans bedeline ilaveten başlangıçta peşin veya taksitli olarak devir bedeli de ödenmektedir. Bu türde rövovans sözleşmesiyle maden ruhsatını devir alanın maden ruhsatını sahiplenme (temellük) kastı bulunmayıp, aslında ruhsat üzerindeki hakkın kullanılmasını devir alınmaktadır. Yargıtay ve doktrinde bu tür lisans devri niteliğindeki rövovans sözleşmeleri de hâsılat kirası sayılmaktadır. Buna karşılık, maden ruhsatının kullanılmasının değil de kendisinin devredildiği üçüncü tür rövovans sözleşmelerinde ise, hiçbir şekilde kiradan bahsetmek mümkün değildir. Burada bir kısmı peşin bir kısmı ise üretilen maden miktarına bağlı olarak satış bedelinin kararlaştırıldığı vadeli bir satım sözleşmesi söz konusudur. Doktrinde bu şekilde devreden rövovans bedeli almanın dışında hiçbir tasarruf hakkının kalmadığı maden ruhsatının devri sözleşmeleri satış sözleşmesi olarak nitelendirilmektedir (Mustafa TOPALOĞLU, Rövovans Sözleşmesi, Proc.17th Int. Mining Congress of Turkey,(Bildiriler Kitabı), Ankara 2001. , s. 250.). Yargıtay Yüksek 14. Hukuk Dairesi de, rövovansla maden ruhsatının devri sözleşmelerinin satış veya kira niteliğinin bulunup bulunmadığını belirlerken, ruhsatın

devir edilmesinden sonra sözleşmeye aykırılık veya sürenin dolmasıyla ruhsatın tekrar devir edene döneceğine ilişkin sözleşme hükümlerini ayırt edici bir kriter olarak kullanmıştır. Yüksek Daireye göre, devredilen maden ruhsatının devredene iadesine imkân veren bu haller, ruhsat devrinin sürekli değil geçici olarak yapıldığını gösterir. Gerçekten de iade edilmesi kaydıyla maden ruhsatının devri halinde sahiplenme kastı olmadığı için satış değil, kira sözleşmesi söz konusudur (Yargıtay 14.H.D., 13.02.2007 gün ve E.2006/15092, K.2007/1210).

Rövovans sözleşmesini hâsılat kirası olarak vasıflandırırken rövovans sözleşmesiyle aslında Devletten alınan idari izin niteliğindeki maden ruhsatının kiralandığı unutulmamalıdır. Yoksa tartışmasız olarak taşınmaz mal sayılabilecek bir maden işletmesi kiralanmamaktadır.

Maden ruhsatının öncelikle maden mevzuatına göre işletilmesi gerekir. Borçlar Kanununun zirai işletmeleri düzenlemek için öngördüğü 270 ve devamındaki hükümlerin hepsinin rövovans sözleşmesi ilişkisini düzenlemeye yeterli olduğu söylenemez.

3. Rövovans Sözleşmesinin Şekli ve Tescili

Rövovans sözleşmesi maden ruhsatının devri anlamına gelmediğinden, devir sözleşmesinin MİGEM' de yetkili memur huzurunda yapılması zorunluluğu yoktur. Maden ruhsat sahibi ile (madenci) ile rövovansla sahayı işletecek olan (rövovansçı) rövovans sözleşmesini isterlerse adi yazılı şekilde, isterlerse noterde düzenleme şeklinde yapabilirler.

Rövovans sözleşmesinde tarafların hak ve yükümlülüklerine ilişkin Maden Kanunu'nda özel bir düzenleme olmadığı için Borçlar Kanunu'nun 270 ve devamı maddelerinde düzenlenen "hâsılat kirasına" ait hükümler uygulanır.

Madencilik Faaliyetleri Uygulama Yönetmeliği'nin 100.maddesi uyarınca rödovans sözleşmelerinin maden siciline şerhi/tescili de mümkündür.

Maden ruhsatları aslında taşınmaz niteliğinde olduğu halde ayrı bir maden sicili öngörülmediği için tapu siciline kaydedilmemektedir. 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun 1009.maddesine göre, tapu siciline aynı haklardan başka kira gibi şahsi haklar da şerh verilebilmektedir. TMK'nun 1009/II fıkrasının açık hükmü gereği tapu siciline şerh verilen bir şahsi hak aynı etki kazanmakta ve taşınmazın hâlihazır sahibi kim ise ona karşı sürülebilme olanağına kavuşmaktadır. Maden sicili de tapu siciline hâkim ilkelerle idare edilmektedir. Bu bakımdan maden siciline şerh verilen rödovans sözleşmelerinin üçüncü kişilere karşı aynı etkisi söz konusu olabilir.

Ancak Danıştay, rödovans sözleşmesinin bir özel hukuk sözleşmesi olduğu ve bu nedenle maden siciline şerh verilse de 3.kişi ve kurumları bağlamayacağı yönündeki idare mahkemesi kararını onamıştır. Buradan anlaşılıyor ki, yargı mercileri rödovans sözleşmelerinin sicile işlenmiş olsa bile üçüncü kişilere etkisini kabul etmemektedir (Danıştay 8.D. 30.01.2009 gün ve E.2008/4170, K.2009/473).

Bu nedenle rödovans sözleşmelerinin üçüncü kişilere etkisi ancak açıkça bu etkiyi tanıyan bir yasa veya şerhin etkisini açıklayan bir yönetmelik hükmünün varlığıyla gerçekleşebilir. Eğer rödovans sözleşmesi üçüncü kişilere karşı ileri sürülemiyorsa maden siciline işlenmesinin ya da şerh edilmesinin bir anlamı yoktur. Maden sahasının işletmesini rödovansla alıp yatırım yapmak isteyen yatırımcılara bu şekilde bir güvence yaratılmazsa, rödovans uygulaması lokal ve kısa vadeli bir uygulama olmaktan öteye gidemez. Üstelik Yönetmelik bu olumsuzluğu kaldırmak yerine 100. maddesinde " tarafların talebi halinde devir ve intikal işlemlerinde bilgilendirme amacıyla maden siciline şerh edilir." demek

suretiyle ileride yargısal yorumlarla getirilecek çözümlerin de önünü tıkamış gibi gözükmektedir. Gerçekten de maden siciline yapılacak rödovans sözleşmesinin şerhi sadece üçüncü kişileri bilgilendirme işlevi görecektir. MİGEM, şerh edilmiş rödovans sözleşmesine rağmen maden ruhsatını devretmek isteyen ruhsat sahibinin devir talebini kabul etmek zorundadır. Ayrıca, rödovans sözleşmesinin maden siciline yapılan şerhten sonra konulan hacizlere veya ihtiyati tedbirlere karşı bir önceliği olmayacaktır. Her şeyden önemlisi, söz konusu hükme dayanarak kişisel hak doğuran rödovans sözleşmesinin hiçbir şekilde ruhsatı devir alacak üçüncü kişiye karşı ileri sürülmesi tartışmalı hale gelecektir.

Bununla birlikte, Yönetmelikte 1990 tarihli Yönetmelik hükmünün aksine MİGEM'in taraf olma durumunun kaldırılmış olması yerinde olmuştur. Zira 2005 yılına kadar geçen 15 yıllık uygulamada idari bir kurum olan MİGEM'in sözleşmenin tarafları olan özel hukuk kişileri arasındaki uyumsuzluklara bir şekilde hakem olarak da olsa taraf olması bir takım sorunlar yaratmıştı. Aslında maden sicili bir açıdan tapu siciline benzer şekilde algılanırsa MİGEM'in fonksiyonu şerh edilmiş kira sözleşmelerindeki tapu sicil müdürlerinininkine benzer şekilde yorumlanabilir. O zaman Türk Medeni Kanunu'nun m.1009/II hükmüne benzer hüküm içerecek maden mevzuatı rödovans sözleşmelerinin maden siciline şerhinden beklenen yararı sağlayabilecektir. Yönetmeliğin 100. maddesinde rödovans sözleşmesinin şerh edilmesi, değiştirilmesi veya sicilden silinmesi için sözleşmenin taraflarının her ikisinin talebi aramaktadır. MİGEM, taraflardan birinin tek tarafı iradesi ile şerhle ilgili tasarruflarda bulunmasını yasaklayarak uygulamada ortaya çıkmış sorunların tekrarını önlemek istemiştir.

4. Rödovansla İşletilen Sahalarda Çalışma İlişkileri

5995 sayılı Kanununun Ek 7. maddesiyle getirilen yeni düzenlemede

rödovansla işletilen maden sahalarında iş hukukundan kaynaklanan bütün sorumluluk rödovansçıya bırakılmıştır. Kanun, bu hükmüyle rödovansla işletilen sahalarda rödovansçının işçilerine karşı ruhsat sahibinin asıl işveren olma sıfatını ortadan kaldırmıştır. Bundan böyle ruhsat sahibi, asıl işveren olmayacağı için rödovansçının işçilerinin ücret, ikramiye, yıllık ücretli izin v.s. gibi iş kanunlarında düzenlenen işçilik haklarından sorumlu olmayacaktır.

Her şeyden önemlisi, Ek madde 7 ile ruhsat sahibi rödovansla işletilen maden sahalarındaki işçi sağlığı ve iş güvenliği ile ilgili her türlü idari, mali ve hukuki sorumluluktan kurtarılmıştır. Bu yeni düzenlemeden sonra maden ocaklarında grizu, toprak kayması ve her türlü iş kazasından dolayı ruhsat sahibi sorumlu tutulamaz. Ek madde 7 ile getirilen düzenlemeye göre sahasını rödovansla işletiren ruhsat sahibi, işveren konumundan çıkarıldığı için, 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanun'a göre de sorumlu olmaktan çıkacaktır. Zira 5510 sayılı Kanuna göre ruhsat sahibin maden işletmesinde meydana gelen iş kazası ve meslek hastalığından dolayı Sosyal Güvenlik Kurumunun yaptığı ödemelerin ruhsat sahibinden rücu davası yoluyla istenebilmesi için işveren sıfatına sahip olması gerekir.

Ruhsat sahiplerinin rödovanslı sahalarda iş hukukundan, işçi sağlığı ve iş güvenliği hukukundan doğan sorumluluktan kurtarılmaları, bir güvence sağlayacaktır. Bu güvencenin yaratacağı uygun ortam, daha fazla maden sahasının rödovansla işletmeye açılmasına neden olacaktır. Bu durum, ülke ekonomisi açısından katma değer yaratacağı gibi bölgenin istihdamına olumlu katkı sağlayacaktır.

Buna karşılık, işçi tarafından bakıldığında ise durum hiç de öyle parlak değildir. Zira iş kazaları meydana geldiğinde ruhsat sahibinin rödovansçıyla birlikte müteselsilen sorumluluğu ortadan kaldırıldığından, mağdur işçi ya da hak sahipleri sadece rödovansçıyı muhatap almak

zorundadır. Büyük boyutlara ulaşan tazminat alacaklarının çoğu zaman ruhsat sahibine göre ekonomik olarak daha güçsüz olan rödovansçıdan tahsil edilebilmesi mümkün olmayabilir.

5. Rödovans Sözleşmesiyle Maden Sahasının Kullanılması

Rödovans sözleşmesiyle maden ruhsatlı sahanın tamamının kullanımı bırakılabileceği gibi, sadece ruhsat sahasının bir kısmı da verilebilir. Bu durumda 3213 sayılı Maden Kanununun 5. Maddesindeki maden ruhsat sahasının bölünemeyeceği veya paylara ayırlamayacağını öngören yasaklama hükmü de aşılmış olmaktadır.

Rödovans sözleşmesinde ruhsat sahibi madenci, rödovansçının sahada maden işletmesi için gerekli bütün ortamı sağlamak zorundadır. Borçlar Kanununun 271. Maddesi uyarınca, maden sahasında ruhsat sahibine ait olup da rödovans sözleşmesine dâhil demirbaş eşya, iş makineleri, ulaşım araçları ve işletme tesisatı varsa bunların bir listesinin çıkarılarak değerlerinin gösterilmesi zorunludur. Ruhsat sahibi, listede yer alan alet ve makinelerin tamamını rödovansçıya teslim etmelidir. Yine, 3213 sayılı Maden Kanunu ve diğer mevzuat uyarınca ruhsata bağlı olarak öngörülmüş bütün yükümlülükler, ruhsat sahibine aittir. Bu bağlamda 3213 sayılı Maden Yasası'nın 17, 20, 23, 24, 26 ve 29. Maddelerinde öngörülen yükümlülükleri ruhsat sahibi tarafından yerine getirilmek durumundadır.

Yine rödovansla işletilen sahada dahi teknik nezaretçi ruhsat sahibi tarafından atanır. Ancak, Yönetmelik, ruhsat sahasının tamamına teknik nezaretçi atandıktan sonra dahi aynı sahada, lokal bir alan veya kotta rödovansçıya verilen kısım için ayrı bir teknik nezaretçi atanmasına izin vermektedir (m.131.4).

6. Rödovans Bedeli ve Buna Bağlı Hukuki Sonuçlar

Rödovansçı, sözleşmede kararlaştırılan

5995 sayılı Kanununun Ek 7. maddesiyle getirilen yeni düzenlemede rödovansla işletilen maden sahalarında iş hukukundan kaynaklanan bütün sorumluluk rödovansçıya bırakılmıştır.

rödovans bedelini ruhsat sahibine ödemekle yükümlüdür. Ancak sözleşmenin başında yapılan deneme üretimlerinden dolayı rödovans ödenmeyeceği kararlaştırılabilir. Deprem, grizu, yangın v.b. zorlayıcı nedenlerle (mücbir sebeplerle) madenin işletilmesi mümkün olmaz ise rödovans bedeli indirilebilir. Yargıtay'a göre, güvenlik riskleri ve sel olayları bu anlamda mücbir sebep sayılmamaktadır (Yargıtay 11.H.D.,11.11.2004 gün ve E.2004/3995, K.2004/11102; Yargıtay 11.H.D., 26.03.2002 gün ve E. 2001/10931 2002/2728).

Kural olarak, cevher fiyatlarındaki değişiklikler hâkimin sözleşmeye müdahale ederek değişen şartlara uyarlaması için haklı sebep oluşturmaz. Buna karşılık uzun süreli sözleşmelerde rödovans bedelini uyarlama talepleri mahkemelerce kabul edilmektedir.

Ruhsat sahibi, rödovans bedelinin ödenmemesi halinde rödovans bedelini ödemesi için rödovansçıya ihtar çekerek 60 günlük önel (ihbar süresi) tanımak zorundadır. (Yargıtay 11.H.D., 15.10.2002 gün ve E.2002/5942, K.2002/9079). Bu önel süresi, ihtarnamenin rödovansçıya tebliğ edildiği günden itibaren başlar (BK.m.288/II).Rödovans sözleşmesiyle 60 günlük önel süresi kısaltılamaz. Rödovansçı 60 günlük ödeme süresi içerisinde rödovans bedelini ödemez ise, ruhsat sahibi, sözleşmeyi ödememe (temerrüt) nedeniyle feshedebilir.

Rödovans sözleşmesi, hâsılat kirası niteliğinde olduğu için rödovans bedeli ile ilgili davalar beş yıllık zamanaşımı süresine tabiidir (Yargıtay 14.Hukuk Dairesi 20.02.2007 gün ve E.2007/111, K.2007/1552).

7. Rödovans Sözleşmesinin Feshi

Borçlar Kanunu' nun 289.maddesine

göre, ruhsat sahibi, maden sahasını işletmeyen veya maden sahasını gereği gibi korumayan rödovansçıya ihtarname çekerek sözleşmeye aykırılığını gidermesi için uygun bir süre verebilir. Böyle bir ihtarnameye muhatap olan rödovansçı söz konusu ihlalini devam ettiriyorsa, ruhsat sahibinin haklı nedenle yasal fesih hakkı doğar.

Rödovans sözleşmesinin sözleşmede öngörülen fesih maddesine göre de feshi mümkündür (Yargıtay 11.H.D., 15.10.2002 gün ve E.2002/5942, K.2002/9079.). Hatta sözleşmeden fesih hakkından feragat de mümkün ve geçerlidir. Ancak taraflarca kararlaştırılan sözleşmesel fesih nedenlerinin Borçlar Kanunu'nda öngörülen hâsılat kirasına ilişkin emredici hükümlere aykırı olmaması gerekir.

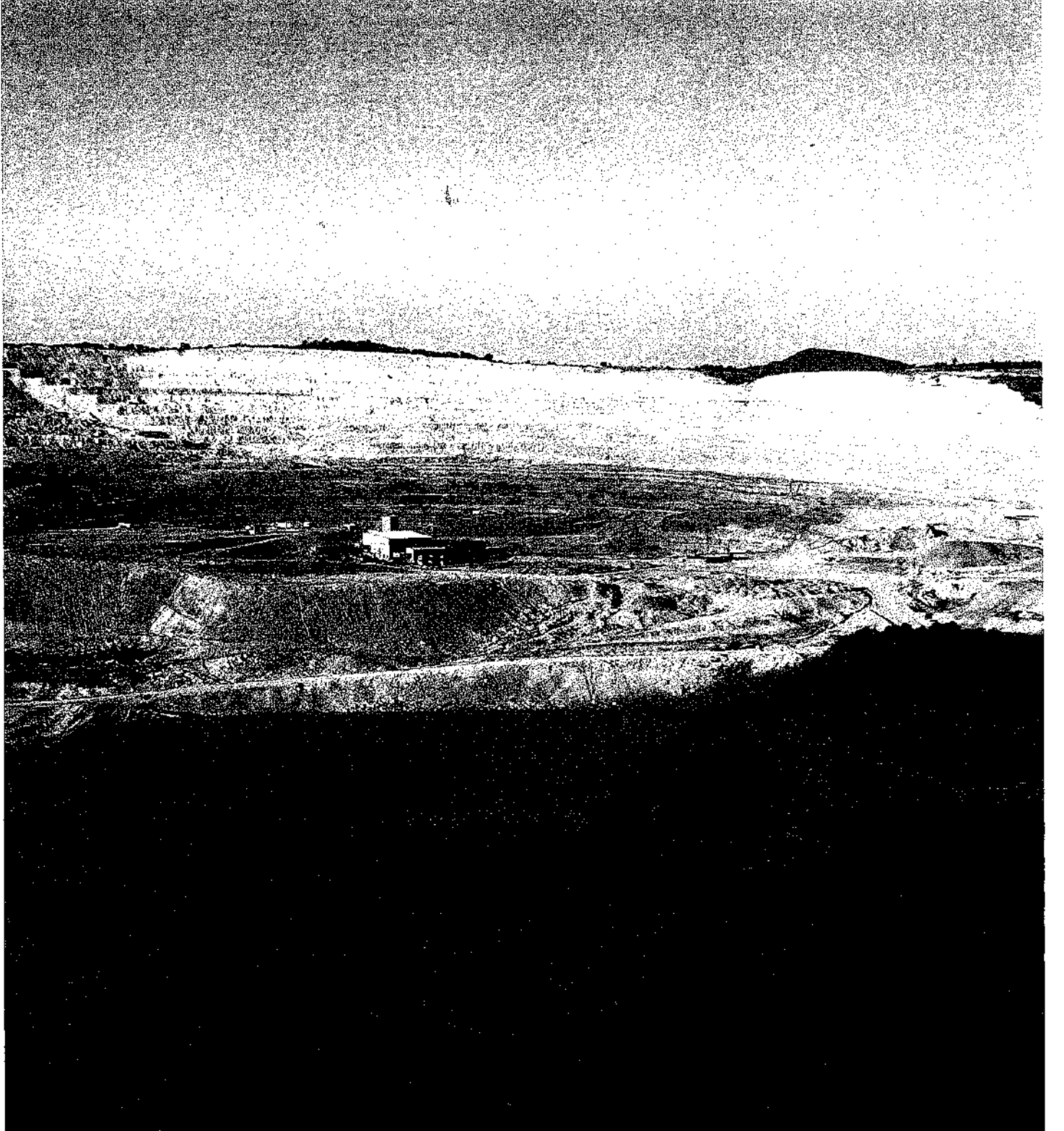
Sözleşmeyi haklı neden olmadan fesheden taraf karşı tarafın uğrayacağı geri kalan rödovans alacağından mahrum kalma gibi müspet zararını tazmin etmek zorunda kalabilir (Yargıtay 11.H.D., 15.10.2002 gün ve E.2002/5942, K.2002/9079).

Yargıtay, hâsılat kirası niteliğindeki rödovans sözleşmelerinde, rödovansçının sözleşmeye aykırı davranışları nedeniyle önceki ruhsat sahibinin sözleşmeyi feshetmesi halinde, maden ruhsatının iadesine karar verilmesi gerektiğini belirtmektedir (Yargıtay 14. H.D. 18.10.2010 Tarih E:2010/9168, K:2010/10791).

Rödovans sözleşmesinin hâsılat kirası sayılmasının bir sonucu da rödovansçının ölümünde kendini göstermektedir. Ruhsat sahibi veya rödovansçının mirasçıları, ölüm halinde Borçlar Kanunu 291. Maddesi hükmüne göre altı aylık süre içerisinde tazminatsız olarak sözleşmeyi feshetme hakkına sahiptirler.



SEKTÖRDEN HABERLER BÜLTENİ



**DÜNYA BOR SEKTÖRÜNÜN LİDERİ: ETİ MADEN
TÜRKİYE BİR ÇEKİM MERKEZİ, AMA YAPMASI GEREKENLER VAR: ÇAYELİ BAKIR**